

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/2002 rd

Regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om dröjsmålsränta

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Ekonomiutskottet begärde den 6 februari 2002 ett utlåtande från grundlagsutskottet om regeringens proposition med förslag till ändring av lagstiftningen om dröjsmålsränta (RP 232/2001 rd).

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Marjut Jokela, justitieministeriet
- professor Mikael Hidén
- juris licentiat Pekka Lämsineva
- juris doktor, akademiforskare Liisa Nieminen
- professor Juha Pöyhönen
- professor Thomas Wilhelmsson
- professor Veli-Pekka Viljanen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i räntelagens bestämmelser om dröjsmålsränta. Syftet med propositionen är att förtydliga grunderna för fastställande av dröjsmålsränta och att underlätta för privatpersoner med betalningssvårigheter att klara av sina skulder. Ett annat syfte är att genomföra direktivet om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner. Dessutom ingår i propositionen förslag till ändring av sju andra lagar.

Den lagstadgade dröjsmålsräntan utgörs enligt förslaget av Europeiska centralbankens styrränta förhöjd med sju procentenheter. Om inte något annat har avtalats om dröjsmålsräntan skall lagens bestämmelser om dröjsmålsränta följas. Men lagen är tvingande till förmån för privatpersoner såtillvida att den lagstadgade dröjsmålsräntan är maximiräntan för konsu-

mentkrediter och skulder som hänför sig till boende. Regeringen föreslår också ändringar i räntelagens bestämmelse om jämkning av dröjsmålsränta. De nya bestämmelserna skall enligt förslaget även tillämpas på skuldförhållanden som uppkommit innan lagen trädde i kraft.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 maj 2002.

I motiveringen till lagstiftningsordningen diskuterar regeringen hur de föreslagna bestämmelserna förhåller sig till grundlagens 15 § om egendomsskydd. Enligt regeringen kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Men eftersom frågan har anknytning till de grundläggande fri- och rättigheterna anser regeringen det befogat att grundlagsutskottet kommer med ett utlåtande när propositionen behandlas i riksdagen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Bestämmelsernas retroaktiva verkan. Enligt 2 mom. i ikraftträdelsebestämmelsen i förslaget till lag om ändring av räntelagen tillämpas lagen på dröjsmålsränta som löper efter lagens ikraftträdande, även om skuldens rättsgrund uppkommit före lagens ikraftträdande. Även 3 och 4 mom. påverkar skuldförhållanden som uppkommit innan lagen trädde i kraft. Dröjsmålsränta som skall betalas av en fysisk person kan enligt 5 mom. jämkas retroaktivt med stöd av 11 §. Ikraftträdelsebestämmelsen i det tredje lagförslaget tillåter även den retroaktiv jämkning. Likaså påverkar 7 mom. om ny referensränta i räntelagens ikraftträdelsebestämmelse avtalsvillkor som gäller när lagen träder i kraft.

De föreslagna övergångsbestämmelserna innebär ingrepp i förmögenhetsrättsliga avtalsförhållanden som uppkommit innan lagen trädde i kraft. Sådana avtalsförhållandens fortbestånd omfattas av det egendomsskydd som grundlagens 15 § 1 mom. garanterar var och en. Grundlagsutskottet har i sin tolkningspraxis ställt sig negativt till retroaktiva ingrepp, även om det inte är en absolut regel att ingrepp inte får göras i avtalsförhållanden (se t.ex. GrUU 37/1998 rd, s. 2/I och GrUU 48/1998 rd, s. 2/II samt övervägandena i dem). Lagstiftning som gör intrång på egendomsskyddet bör, såsom regeringen gjort i propositionen, bedömas utifrån de allmänna förutsättningarna för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna.

Dröjsmålsräntans belopp. När det gäller konsument- och bostadskrediter enligt 2 § 2 mom. i lagförslaget är avtal om dröjsmålsränta utan verkan till den del gäldenären förbundit sig att betala en högre dröjsmålsränta än vad den föreslagna lagen föreskriver. Dröjsmålsräntan uppgår till Europeiska Centralbankens referensränta enligt 12 § plus sju procentenheter. Dröjsmålsräntan kan till följd av lagen sjunka för skulder som uppkommit innan lagen trädde i kraft.

Om man ser till de grundläggande fri- och rättigheterna bygger förslaget på godtagbara grunder. Syftet är att göra det lättare för privatpersoner att klara av sina skulder när de dröjsmålsräntor som den tidigare lagen tillät blivit oskäligt höga till följd av en allmän nedgång i räntenivån. Regleringen avser främst att förbättra villkoren för dem som ådrog sig skulder under lågkonjunkturen i början av 1990-talet. Den föreslagna lagstiftningen dikteras av ett tungt vägande samhälleligt behov. En likabehandling av gäldenärerna talar också för förslaget.

Med hänsyn till att lagstiftning som griper in i en grundläggande rättighet måste vara proportionerlig är det relevant att de retroaktiva verkningarna gäller dröjsmålsräntan. Det handlar om beloppet av en straffliknande påföljd för att betalningen av en skuld försenats och inte om ett sådant typiskt grundläggande avtalsvillkor som bestämmer fordringsägarens avkastningsförväntningar. Grundlagsutskottet har betraktat bestämmelser om dröjsmålsränta främst som rättsliga normer för verkställighet som i regel kan sättas i kraft genom vanlig lag också när de går in på egendomsskyddet (GrUU 9/1998 rd). En lagfäst dröjsmålsränta av föreslagna storlek kan för borgenärens del inte anses oskälig. Det faktum att bestämmelserna om dröjsmålsränta har retroaktiv verkan påverkar följaktligen inte lagstiftningsordningen.

Jämkning av dröjsmålsränta. Jämkning av avtalsvillkor är ett försök att uppnå rättvisa när ett ursprungligt villkor i ett avtal blivit oskäligt för någon av parterna. Grundlagsutskottets vedertagna tolkningspraxis (se GrUU 3/1982 rd) har varit att bestämmelser om jämkning av oskäliga avtalsvillkor, även om de har retroaktiva verkningar, inte påverkar lagstiftningsordningen. Jämkningsbestämmelserna i det första och det tredje lagförslaget utgör inget problem med tanke på grundlagen.

Ny referensränta. På denna punkt grundar sig propositionen på regleringar inom den Europeis-

ka ekonomiska och monetära unionen gällande en enhetlig europeisk referensränta. Dröjsmålsränta eller annan ränta skall enligt 7 mom. i ikraftträdelsebestämmelsen fastställas på grundval av den referensränta som avses i 12 §, också i det fall att det i ett avtal ingånget innan lagen trädde i kraft hänvisas till de i bestämmelsen åsyftade referensräntor som ministeriet eller Finlands Bank fastställt. I speciella situationer som denna är det enligt grundlagsutskottet i princip tillåtet att genom vanlig lag föreskriva

att räntorna byts ut också i gällande avtal (GrUU 34/1998 rd, s. 2/I). De nya bestämmelserna är inte oskäligen jämfört med de ursprungliga avtalsvillkoren. Bestämmelserna om ny referensränta påverkar inte lagstiftningsordningen.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anser

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 8 mars 2002

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Paula Kokkonen /saml
medl. Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Gunnar Jansson /sv
Jouko Jääskeläinen /kd
Johannes Leppänen /cent

Pekka Nousiainen /cent
Osmo Puhakka /cent
Pekka Ravi /saml
Markku Rossi /cent
Petri Salo /saml
Ilkka Taipale /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Sami Manninen.